

Щербан М.Д.

ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНОЇ КООПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена характеристиці державного регулювання розвитку кредитної кооперації в Україні. Автором виділені та охарактеризовані етапи розвитку державного регулювання даної сфери ринку фінансових послуг. Оцінено сучасні проблемні питання функціонування органу нагляду за діяльністю кредитних спілок України. Зроблено висновок про доречність існування центрального органу державної влади, що здійснює нагляд за розвитком кредитної кооперації України, який за десятирічний період своєї діяльності розробив та реалізував необхідні заходи задля зміцнення функціонування кредитної кооперації України.

Ключові слова: державне регулювання, кредитна кооперація, Національний банк України, Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України.

ВСТУП

Кредитна кооперація на сучасному етапі ринкової економіки є важливим інструментом фінансової підтримки розвитку національного господарства. Державне регулювання розвитку кредитної кооперації в умовах сьогодення є спонукальним чинником на шляху до ринкової економіки. Зв'язано це насамперед із тим, що розвиток кредитного сектора вже досяг високого рівня, кредитні кооперації більшості країн світу відіграють важливу роль в багатьох аспектах (економічному, соціальному та ін.), і ця роль не слабшає, а, навпаки, посилюється в умовах ринкової економіки, що визнається більшістю країн, незважаючи на те, що ще існують деякі проблеми, які вимагають подальшого вивчення і вирішення.

Разом із тим залишаються недослідженими ряд питань, у тому числі вищого ступеня складності, зокрема, формування системи державного регулювання кредитної кооперації, удосконалення функцій контролю й управління кредитною кооперацією на мікро- і макrorівні, створення організаційної структури і системи управління кредитною кооперацією, яка відповідала б ринковим відносинам. Тому наукове обґрунтування основних напрямів удосконалення державного регулювання розвитку кредитної кооперації в умовах ринкової економіки видається важливою науково-практичною проблемою.

Науковій розробці проблеми розвитку кредитної кооперації присвячено ряд робіт учених-економістів, таких як М. Бондаренко, В. Глуценко, О. Макаренко, М. Первушин, О. Пересипкін, О. Серова, І. Федосік, В. Гончаренко, А. Пантелеймоненко та інші.

Окремими питаннями державного регулювання й управління діяльністю кредитної кооперації в межах розвитку національного господарства займалися такі

вчені: В. Гончаренко, М. Туган-Барановський, А. Оленчик, О. Чайнов та інші

Слід відмітити, що у сучасній економічній літературі України державне регулювання кредитної кооперації в умовах ринкових розкривається авторами з точки зору розвитку останньої без глибокого дослідження ролі та глибини впливу держави на її розвиток. Окрім того, в періоди постійних змін (кредитна кооперація України не є виключенням з цього) будь-яке дослідження національного господарства стає дуже обмеженим в часі. Внаслідок високого ступеня залежності від тимчасової прив'язки актуальність даних робіт із закінченням невеликого проміжку часу сильно знижується, і виникає потреба в постійному оновленні досліджень у їх взаємозв'язку зі змінною економікою, що свідчить про високу актуальність і велике значення системного аналізу кредитних кооперацій в умовах ринкової економіки.

Основною метою наукової роботи є вивчення, характеристика та оцінка етапів розвитку державного регулювання кредитної кооперації України з моменту проголошення Незалежності останньої.

Для досягнення цієї мети були поставлені і вирішені наступні завдання:

1) визначити органи, що беруть участь у державному регулюванні розвитку кредитної кооперації України (особливий акцент роблячи на орган нагляду за ринками фінансових послуг);

2) охарактеризувати розвиток державного регулювання системи кредитної кооперації України з виділенням авторського поділу етапів розвитку останнього;

3) визначення проблем, що виникають у роботі органу нагляду за сферою ринків фінансових послуг України в даний час.

Методологічною основою наукової роботи є теоретичні положення та методи наукового пізнання взаємопов'язаних процесів державного регулювання розвитку кредитної кооперації. У процесі дослідження застосовувалися наступні методи: методи теоретичного узагальнення і порівняння – для розкриття змісту і суті основ категорійного апарату

© Щербан Марія Дмитрівна, здобувач кафедри фінансів і банківської справи УжНУ

при розгляді питань ролі державного регулювання розвитку кредитної кооперації; конкретно-історичний метод – для виявлення специфіки державного управління і регулювання розвитку кредитної кооперації в Україні; діалектичний метод – для вивчення економічної суті предмету дослідження і форм її вияву; статистичний метод – для розрахунку кількісних показників, аналізу, порівняння і наочного відображення статистичних даних з метою дослідження стану й розвитку кредитної кооперації; системний і комплексний підходи – для обґрунтування і виділення етапів розвитку державного регулювання кредитної кооперації в умовах ринкової економіки.

Інформаційну базу дослідження складають нормативно-правова база України з питань організації, регулювання, управління кредитною кооперацією; статистичні дані Нацкомфінпослуг (Держфінпослуг) та НБУ, наукові праці та розробки інших авторів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Чільне місце в процесі регулювання розвитку системи кредитної кооперації України належить державному регулюванню. Метою державного регулювання кредитної кооперації є забезпечення повноцінного, ефективного та всебічного розвитку кредитних спілок України, захисту прав споживачів фінансових послуг та інтеграції вітчизняного небанківського фінансового ринку у світову фінансову систему.

Державне регулювання функціонування кредитної кооперації здійснюється органами прямого та опосередкованого впливу.

Органом прямого впливу є Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України (Нацкомфінпослуг). Опосередкований вплив на розвиток системи кредитної кооперації здійснюються органи Державного фінансового моніторингу України, Державної податкової Служби України, Національний Банк України.

Система органів регулювання системою кредитної кооперації України в своєму розвитку проходила декілька етапів. Слід зазначити, що кредитна кооперація, будучи однією із сфер ринків фінансових послуг, підпадала під регулювання державного органу, що здійснював нагляд за ринком фінансових послуг.

Слід зазначити, що до появи у 2003 році Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України (Держфінпослуг) сферу кредитної кооперації як й інші сфери ринку фінансових послуг (окрім страхового) взагалі не регулював жоден державний орган. Тому, з точки зору регулювання кредитні спілки розвивалися в умовах повної свободи. Такий стан пов'язаний з наступним.

По-перше, з кінця 1990-х років у галузі державного регулювання системи кредитної кооперації (як і всієї фінансової системи) утворились дві протилежні тенденції. З одного боку, динамічно

зростаючий ринок потребував “жорсткої руки”. З іншого ж боку, міжнародні фінансові організації оголосили курс на дерегулювання підприємницької діяльності. Необхідність співіснування цих тенденцій призвела до дискретного характеру адміністративної реформи в Україні. Замість запровадження світового досвіду регуляторної політики з ліберальними суспільно-економічними принципами в Україні посилювався фіскальний та адміністративний тиск на фінансових агентів. Останні ж прагнуть адаптуватись до жорстких умов існування, намагаючись виконувати численні регулятивні вимоги лише формально.

По-друге, система кредитної кооперації в Україні почала відроджуватись лише на початку 90-х років ХХ століття, адже в період радянської влади, поняття кредитного кооперативу як фінансової установи не існувало. На відміну, від страхового ринку, що функціонував в СРСР та нагляд за яким здійснювався державою в перші роки 90-х різними органами (Держстрах СРСР (до 1991), Укрдержстрах (1991-1993), Комітет у справах нагляду за страховою діяльністю (Укрстрахнагляд) (1993-2000), Департамент фінансових установ та ринків Міністерства фінансів України (200-2001). Тобто на страховому ринку державне регулювання мало «спадковий» характер, на відміну від системи кредитної кооперації, що тільки почала зароджуватись у нових економічних умовах ринкових відносин.

Слід відмітити, що доволі важливу роль у впорядкуванні роботи системи кредитної кооперації на початку 90-х років відіграв НБУ, який в межах своїх компетенцій погоджував статут кредитних спілок в частині кредитування та розрахунків і надання позичок ними [4]. Такі статuti погоджувалися керівниками регіональних управлінь НБУ.

Важливим елементом в утвердженні державного регулювання фінансового ринку України було створення у листопаді 2000 року Координаційної ради з питань політики фінансового сектору при Кабінеті Міністрів України. Саме Координаційна рада розробила концептуальні документи, що лягли в основу політики майбутнього органу нагляду за небанківськими фінансовими установами. Моніторинг, проведений на замовлення Координаційної ради та експертні оцінки фахівців-учасників свідчили про те, що у 1999 році з близько 550-600 діючих КС в Україні, лише близько 250-275 надавали звітність про свою діяльність [10, с.20]. Приблизність оцінки зареєстрованих КС зумовлювалося тим, що з однієї сторони, чинним на той момент законодавством було передбачено, що реєстрація КС здійснювалася на місцевому рівні аналогічно до громадських організацій з місцевим статусом, а з другої, тим же законодавством не було передбачено єдиного національного реєстру кредитних спілок. Щодо кількості фактично діючих КС, то оцінка їх кількості в зв'язку з наведеним вище, а також тим, що в Україні був відсутній будь-який спеціалізований орган, що здійснював би функції

державного нагляду за їх діяльністю. За даними НБУ у 1999 році встановлену статистичну звітність здавали 275 КС, загальні активи яких склали 18 млн. грн., частка у ВВП України складала 0,03% [10, С. 9]. Однак, про достовірність такої звітності не можна було говорити, адже НБУ не здійснювало належного оперативного нагляду за своєчасністю, повнотою та коректністю поданої звітності, а також не проводило обов'язкових регулярних перевірок з метою підтвердження їх достовірності. На той час безсумнівною з точки зору достовірності статистика щодо стану та фінансової діяльності КС існувала лише щодо членів НАКСУ і була єдиним об'єднанням КС України. Такий стан був зумовлений тим, що в межах НАКСУ в режимі саморегулювання впроваджено систему постійного моніторингу фінансового стану КС, яка передбачає подання та аналіз регуляторної звітності розширеного формату. У 2000 році до НАКСУ входило 102 спілки із 19 регіонів України та додатково супроводжувалися 30 спілок – потенційних членів [10, с.20]. Таким чином, фінансово-аналітичні дані лише близько 20% КС можна було вважати адекватними та достовірними.

Щодо КС, які не супроводжувалися НАКСУ, то достовірних даних про їх діяльність не було в жодного громадського чи державного органу України. Це дає підстави припустити, що діяльність певної частини з них є сумнівною з точки зору статутних завдань та системного призначення кредитних спілок на фінансовому ринку. Опосередковано це підтверджують кілька резонансних справ про фінансові піраміди, що діяли під вивіскою КС, користуючись законодавчою невизначеністю та безконтрольністю (найбільш відомою є справа КС «Пінгвін» з м. Біла Церква, в якій у 1997 році втратили свої кошти близько 10 тис. громадян) [10, с.20].

Отже, основними проблемами періоду 90-х років були:

1. Відсутність повноцінного спеціального законодавства та рамкового законодавства про кооперацію.
2. Відсутність державного органу регулювання та нагляду.
3. Відсутність ефективного механізму забезпечення фінансової стабільності кредитних спілок та захисту інтересів їх вкладників.
4. Можливість дискредитації ідеї кредитної кооперації у зв'язку з діяльністю «псевдоспілок».
5. Відсутність або недостатня ефективність системи професійної підготовки та сертифікації фахівців КС.
6. Низький освітній рівень та рівень поінформованості менеджменту суб'єктів реального сектора економіки та широких верств населення щодо можливостей та характеру фінансових послуг, що надаються суб'єктами кредитної кооперації.

З 2000 року і до прийняття Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» [1] регулюванням діяльності фінансових установ займався Департамент фінансових установ та ринків, який було створено при

Міністерстві фінансів України. Структурні підрозділи Департаменту займалися загальним регулюванням, законодавчим забезпеченням, ліцензуванням і контролем за небанківськими фінансовими установами, кредитними спілками, недержавними пенсійними фондами, інвестиційними компаніями, страховими організаціями.

У липні 2001 року вийшов Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» [1], згідно з яким нагляд за небанківськими установами (в тому числі кредитними спілками) провадиться Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг. У грудні 2002 року утворено профільний регулятор – Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг [11]. Повноцінно Комісія почала діяти після прийняття Указу Президента України «Про Положення про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України» [12] у квітні 2003 року.

Створення Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг в Україні сприяло вдосконаленню державного регулювання за діяльністю кредитних спілок, та формуванню адекватних основ розвитку вітчизняної сфери кредитної кооперації.

Вважається, що Держфінпослуг, здійснюючи державне регулювання за ринком фінансових послуг, до якого відноситься і сфера кредитної кооперації, виконує дві функції – регуляторну і наглядову як два самостійні способи здійснення державного регулювання ринків страхових послуг, що не залежать один від одного. Регуляторна функція Держфінпослуг здійснюється виключно шляхом видання нормативно-правових актів, які підлягають державній реєстрації Міністерством юстиції України [5, с.104].

У своєму розвитку як в організаційній, так і в функціональній площинах Нацкомфінпослуг як орган, що здійснює нагляд за кредитними спілками, пройшов декілька етапів.

Перший етап (2001-2008 рр.) характеризувався сформуванням стартового складу Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. У структурі органу виділено департамент нагляду за кредитними установами. У вересні 2003 року було утворено державний реєстр кредитних спілок України. З моменту утворення Державного реєстру фінансових установ було розпочато річний період перереєстрації кредитних спілок, а також ліцензування їхньої діяльності. Створення Державного реєстру кредитних спілок сприяв виокремленню класичних кредитних спілок від псевдокредитних. Так, у 2004 році Держфінпослуг проведено суцільну перереєстрацію та ліцензування кредитних спілок. На момент перереєстрації номінально існувало 1,5 тисячі спілок, з яких перереєстрацію пройшли лише 500 [3, с.3].

Одним із перших нормативно-правових актів Держфінпослуг був Примірний статут кредитної спілки [8]. У лютому 2004 року до Державного реєстру фінансових установ України була включена

перша кредитна спілка (Церковна кредитна спілка «Анісія» (м. Львів)).

Другий етап (2009-2011 рр.) характерний кардинальною зміною структури управління Держфінпослуг та переходу останнього від нагляду за дотриманням встановлених законодавством нормативів до нагляду, побудованого на основі оцінки ризиків та рівня платоспроможності.

Першим кроком для такої перебудови нагляду стала структурно-інституційна реформа Комісії [5, с.105]. Відповідно до неї було здійснено перехід від галузевої організаційної структури Комісії до функціональної. На заміну старої структури створені департаменти реєстрації, ліцензування та дозвільних процедур, пруденційного нагляду, стандартів регулювання та нагляду за фінансовими установами, інспекційний та тимчасового адміністрування фінансово-кредитних установ (до реформи існувало п'ять департаментів: державного регулювання ринків фінансових послуг, страхового нагляду, нагляду за недержавними пенсійними фондами, нагляду за кредитними установами та нагляду за фінансовими компаніями). Такий розподіл функцій має на меті полегшити і прискорити процес переходу до пруденційного нагляду на основі контролю за нормативами платоспроможності та впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні [5, с.105].

Перехід до пруденційного нагляду здійснювався шляхом прийняття Розпорядження Держфінпослуг від 15.07.2010 року №585 «Про затвердження Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами та Програми розвитку системи пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами» [7]. При здійсненні діяльності на ринку кредитної кооперації на основі пруденційного нагляду контролюються [7]:

- дотримання критеріїв та нормативів платоспроможності, якості активів, ризиковості операцій та ліквідності для забезпечення стабільної діяльності фінансових установ;
- належний рівень всіх видів капіталу, продуктивних і непродуктивних активів кредитної спілки;
- дотримання порядку формування резерву забезпечення покриття втрат від неповернених позичок;
- дотримання критеріїв якості системи управління кредитної спілки;

Тобто, під пруденційним наглядом в системі кредитної кооперації розуміється така система нагляду кредитних спілок, при якій головна увага Держфінпослуг приділяється на систематичному проведенні оцінки комплексного фінансового стану, результатів діяльності та якості керівництва кредитних установ ринків фінансових послуг України. Перехід до попереджувального (пруденційного) регулювання було закладено в Стратегічних напрямках діяльності Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України на період до 2008 року [9]. Затримка у переході до

попереджувального регулювання була пов'язана з появою фінансово-економічною кризою у кінці 2008 року, тому першочерговим завданням регулятора було усунення несприятливих наслідків цієї кризи.

Негативним моментом даного етапу є посилення недовіри учасників ринку фінансових послуг до керівництва, й таким чином до самого державного органу нагляду. Особливого розголосу набула Резолюція професійних об'єднань небанківських фінансових установ про недовіру Голові Держфінпослуг В.О.Волзі від 23.11.2010 року [6] прийнята Українською федерацією убезпечення (Президент О.Л.Завада), Національною асоціацією кредитних спілок України (Президент П.М. Козинець) та Всеукраїнською асоціацією ломбардів (Виконавчий директор Ю.Л. Рожкова). У Резолюції представники професійних об'єднань небанківських фінансових установ відзначали, що Держфінпослуг під керівництвом В.О. Волги та окремі посадові особи Комісії у своїй діяльності замість системної роботи з оздоровлення ринків та їх розвитку спрямовували обмежені державні ресурси на організацію системного адміністративного тиску на небанківські фінансові установи, керуючись іншими критеріями, ніж вимоги законів України, ustalена міжнародна практика, відповідальність перед суспільством.

Голова Держфінпослуг дозволяв собі проголошення публічних заяв, які провокували хаос на ринках небанківських фінансових послуг, дезорієтують їх учасників, підвищували ризики у діяльності фінансових установ та збільшували загрози невиконання ними своїх зобов'язань. Такою, зокрема, була заява щодо відсутності в Державному реєстрі фінансових установ значної частини їх відокремлених підрозділів та планів Регулятора наведення порядку в цій сфері шляхом позбавлення ліцензій та виключення з реєстру фінансових установ. І це здійснювалося при тому, що протягом другого та третього кварталу 2010 року з реєстру працівниками Комісії неправомірно було виключено більше тисячі відокремлених підрозділів.

Неправомірність дій керівництва Регулятора та невідповідність їх стану ринків фінансових послуг проявляється, зокрема, в наступному:

1) істотне ускладнення всіх реєстраційних, ліцензійних та дозвільних процедур, поява не встановлених законодавством вимог та правил до діяльності фінансових установ, зупинення ліцензій без належних на те підстав. Фінансові установи стикаються з поганням принципів державної служби, непрофесіоналізмом та некомпетентністю. До квітня 2010 року (до призначення Головою Держфінпослуг Волги В.О.) внесення змін до відокремлених підрозділів ломбардів тривало до двох тижнів, на період його керівництва цей строк складав 3-4 місяці;

2) діяльність кредитних спілок в сегменті мікрокредитування практично паралізовано непрофесійними діями співробітників Держфінпослуг, які під гаслом боротьби з кредитними спілками, що ошукують своїх вкладників, змушували кредитні спілки, які діють на принципах

прозорості, не мають заборгованості перед вкладниками та виконують всі нормативи, від 3-ох до 6-ти разів подавати документи на отримання ліцензії. Причини відмови були різноманітні: дріб'язкові формальності, а в результаті, відсутність необхідних ліцензій призвело до дестабілізації діяльності кредитних спілок та цього ринку в цілому. В той же час, за 10 місяців 2010 року ніяких позитивних змін у проблемних кредитних спілках не спостерігалось (КС «Мрія», КС «Перше кредитне товариство»). При цьому, розроблений Держфінпослуг проект Концепції розвитку кредитної кооперації приховувався, не піддавався публічній оцінці та не проводилися консультації при його створенні з учасниками ринку фінансових послуг, що посилювало негативні очікування та непевність на ринку;

3) видання неправомірних приписів, в т.ч. внаслідок привласнення функцій судових та інших органів, зокрема, шляхом неправомірного встановлення юридичних фактів, втручання в суто договірні правовідносини, тлумачення на власний розсуд умов договорів, ігнорування рішень судів, що прийняті у аналогічних випадках;

4) формальний розгляд заяв апеляційною комісією Держфінпослуг. Практично у всіх випадках комісія підтверджує неправомірні рішення, як правило, не призупиняючи їх дію на час розгляду, не повідомляючи про прийняті рішення, або ж надсилаючи повідомлення, у яких відсутня будь-яка мотивація. Якщо строк виконання припису закінчився в період дозволеного нормативно-правовими актами апеляційного оскарження, не встановлюється новий строк, не видається довідка про відсутність невиконаних заходів впливу;

5) небажання узагальнення Регулятором практики застосування заходів впливу та дозвільних процедур, що робило діяльність Держфінпослуг непрозорою, надавало можливості за однакових умов приймати різні, навіть протилежні за своєю суттю рішення, призводило до створення штучного інформаційного вакууму, невизначеності, не прогнозованості дій Регулятора;

6) приховування від учасників ринку та суспільства інформації про стан фінансових ринків;

7) нав'язування послуг дочірнього підприємства Держфінпослуг «Інформаційно-технологічного центру» (ІТЦ) щодо розміщення фінансовими установами замовлень на виготовлення бланків, голограм, спеціальних знаків;

8) організація поборів з ринку шляхом примусового навчання керівників та працівників фінансових установ, їх відокремлених підрозділів.

Об'єднання небанківських фінансових установ вбачало суттєву загрозу для подальшого існування та розвитку ринків фінансових послуг в тому, що Держфінпослуг, володіючи значними повноваженнями відповідно до законодавства, не забезпечивши прозорих та передбачуваних процедур та критеріїв їх застосування, привласнивши собі додатково не передбачені законодавством повноваження та ігноруючи вимоги законодавства, рішення судів, здобув необмежену владу над ринком

та використовує її всупереч завданням, покладеним на Регулятор.

Створене Держфінпослуг корупційне поле негативно сприймається міжнародними фінансовими організаціями, що призводить до погіршення іміджу України в світі.

Апогеєм скандалу навколо діяльності Держфінпослуг стало затримання Голови органу нагляду при отриманні хабаря в розмірі 500 тис. дол. США та одного з його заступників та помічника Голови у посередництві. Як наслідок, Голову Держфінпослуг Волгу В.О. було звільнено Указом Президента України за порушення присяги держслужбовця, є це в свою чергу відносно стабілізувало напружені відносини між професійними учасниками ринку фінансових послуг України та Держфінпослуг. Наведені вище негативні факти призвели до повного перетворення Держфінпослуг у якісно новий регулятор.

Третьюму етапу (2011 - на даний час) притаманна зміна назви Регулятора. Указом Президента України № 1069/2011 від 23.11.2011 ліквідовано Держфінпослуг, а Указом Президента України №1070/2011 від 23.11.2011 створено Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг). Нацкомфінпослуг 20.02.12 внесена до Єдиного Державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців.

Причому, слід зазначити, що ліквідація першого здійснилася без правонаступництва, тобто де-юре, Нацкомфінпослуг не є правонаступником Держфінпослуг, адже створено перший не шляхом реорганізації останнього. Такий шлях оптимізації даного органу державної влади призвів до труднощів у роботі органу нагляду за ринком фінансових послуг. Основні з них такі [13, с.308]:

— кадрове забезпечення роботи Нацкомфінпослуг;

— матеріально-технічне забезпечення;

— законодавче та нормативно-правове забезпечення;

— документальне забезпечення (документи щодо Державного реєстру фінансових установ, матеріали перевірок, матеріали дозвільного характеру, документи обов'язкової звітності фінансових установ та ін.)

Щодо проблем з приводу кадрового забезпечення роботи Нацкомфінпослуг слід звернути увагу на наступне: гранична чисельність працівників Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, складає 293 штатні одиниці разом з тим у 2012 році в Нацкомфінпослуг офіційно працювало 144 працівники, що складало 49 % від граничної чисельності [12, с.308].

Основною проблемою, яка виникла з приводу формування апарату Нацкомфінпослуг, став Указ Президента України «Про Порядок організації проведення спеціальної перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого

самоврядування» від 25 січня 2012 року № 33/2012 із змінами і доповненнями, внесеними Указом Президента України від 18 травня 2012 року № 333/2012, відповідно до якого спеціальній перевірці підлягають відомості щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, у тому числі відомості, подані особисто.

Відповідно до вищезазначеного Указу спеціальній перевірці підлягають відомості про осіб щодо: притягнення особи до кримінальної відповідальності, у тому числі за корупційні правопорушення, наявності судимості, її зняття, погашення, а також факту, чи є особа піддана або піддавалася раніше адміністративним стягненням за корупційні правопорушення (перевірку здійснює Міністерство внутрішніх справ України); достовірності відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік, наявності в особи корпоративних прав (перевірку проводить Державна податкова інспекція у відповідному, за пропискою особи, районі м. Києва ДПС); стану здоров'я (Міністерство охорони здоров'я України); освіти, наявності наукового ступеня, вченого звання, підвищення кваліфікації (Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України); інших відомостей, вимога щодо подання яких встановлена законом (Державна міграційна служба України, Головне управління юстиції у м. Києві) [13, С. 309].

Таким чином, не зважаючи на добрі наміри та не допущення до виконання функцій держави, для осіб, які не пройшли спеціальної перевірки, цей Указ на першочерговому етапі мав негативні наслідки, оскільки працівники багатьох державних органів, що були ліквідовані Президентом України, в тому числі і Держфінпослуг, вимушені були чекати по три-чотири місяці на відповіді з відповідних Міністерств та відомств, що б їх можна було призначити на посади в інші новостворені державні органи.

Слід зазначити, що таке довготермінове зволікання з проведення спеціальної перевірки виникло з кількох причин — по-перше, це кадрове питання, на Міністерства були покладені додаткові обов'язки щодо перевірки відомостей про осіб, які претендують на зайняття певних посад державних службовців, разом з тим не були створені додаткові робочі місця, щоб цю перевірку забезпечити, таким чином на певні відділи у Міністерствах з усієї України надходила така кількість запитів, що їх

просто фізично не можливості було обробити вчасно; по-друге відсутність у повній мірі централізованих баз даних.

Не менш актуальним та потребує вирішення залишається також питання законодавчого та нормативно-правового забезпечення діяльності Нацкомфінпослуг. Пов'язано це з тим, що з 2003 року Держфінпослуг розробив ряд нормативних документів, якими керується у своїй діяльності ринок фінансових послуг. Нормотворча діяльність Держфінпослуг стосувалась майже всіх сфер діяльності ринку небанківських фінансових установ. Встановлені критерії та єдині вимоги і стандарти надання фінансових послуг, вимоги до статистичної та бухгалтерської звітності, розроблені методологічні підходи, в тому числі уточнення критеріїв і процедур оцінки фінансових установ, їх перевірок і моніторингу діяльності, та багато іншого [13, с.310].

Вважається, що дана проблема має єдине логічне вирішення, яким є видання нових редакцій нормативно-правових документів із врахуванням усіх сучасних умов здійснення діяльності фінансовими установами.

Однією з вимог до ліквідації державного органу є передача справ, які зберігаються у цьому органі до Державного архіву. Так як Нацкомфінпослуг не є правонаступником Держфінпослуг, він не може прийняти, а Держфінпослуг відповідно передати документи щодо діяльності фінансових установ, які знаходяться в Держфінпослуг у зв'язку з чим виникають декілька питань: — що робити з Державним реєстром фінансових установ, який Держфінпослуг веде з 2003 року — що робити зі справами дозвільного характеру фінансових установ, які отримували ліцензії — що робити з матеріалами перевірок проведених Держфінпослуг за останні роки, які дають змогу скласти про певну фінансову установу хоч якийсь бачення [13, с.310-311].

ВИСНОВКИ

В цілому, Центральний орган державної влади, що здійснює нагляд за діяльністю кредитних спілок України за десятирічну історію своєї діяльності пройшов три етапи в своєму розвитку. Даний орган державного регулювання розробив та реалізував необхідні заходи задля зміцнення функціонування кредитної кооперації України, що, в свою чергу, дозволило навести лад в діяльності учасників цієї сфери ринку фінансових послуг в Україні.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» від 12.07.2001 № 2664-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.zakon.rada.gov.ua/go/2664-14>
2. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України / офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dfp.gov.ua>
3. Оленчик А. Значення кредитних спілок у фінансовому оздоровленні української економіки в посткризовий період [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.vaks.org.ua/images/prezentacii/1_Olenchik_Snatchenie_KS_ukr.pdf
4. Постанова Правління Національного банку України «Про Положення про погодження Статуту кредитних спілок з питань кредитування та розрахунків і надання позичок кредитними спілками» № 25 від 07.02.94 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0041500-94>

5. Регулювання та безпека розвитку страхового підприємництва регіону [Текст]: монографія / Н.Н. Пойда-Носик, Р.І. Бачо, М.В. Тимчак. – Ужгород: Мистецька Лінія, 2012. – 242 с.
6. Резолюція професійних об'єднань небанківських фінансових установ про недовіру Голові Держфінпослуг В.О.Волзі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unascu.org.ua/main/docs/20101123.doc>
7. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України «Про затвердження Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг в Україні» від 15.07.2010 р. № 585. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/files/articles/1301/85_4.pdf
8. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України «Про затвердження примірного статуту кредитної спілки» від 02.10.2003 №67 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uazakon.com/documents/date_bp/pg_gwsgon.htm
9. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України «Про затвердження Стратегічних напрямів діяльності Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України на період до 2008 року» № 3841 від 5 квітня 2005 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.licasoft.com.ua/component/lica/?base=1&id=461628>
10. Стратегія розвитку фінансового сектору України (матеріали Координаційної ради з питань політики фінансового сектору при Кабінеті Міністрів України). – К.: ДП «Видавничий дім «Козаки», 2005. – 256 с.
11. Указ Президента України від 11.12.02 № 1153 «Про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uazakon.com>
12. Указ Президента України від 04.04.03 № 292 «Про затвердження Положення про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uazakon.com>
13. Чаплигін К. М. Новації державного регулювання ринку фінансових послуг України / К.М. Чаплигін // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ "Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". – 2012. – Спец. вип.: Страховий ринок України в умовах фінансової глобалізації. – С. 304–312.